

DAg. porta «penedella, Boí» com a nom d'una «planta» sense identificar. És ben possible que sigui real, amb un fenomen fonètic de consonantisme inductiu, com el de la forma provençal. De fet és possible que vingui d'aquí el nom del veïnat de *La Panadella* (Segarra, agregat a Montmaneu, parada habitual en el punt on la gran carretera i antic camí real de Lleida a Barcelona, tomba la carena central de Catalunya): crescut molt en el nostre segle, però no és poble recent, car l'he vist sovint en docs. dels segles passats i ja en el cens de 1359, en les variants *Paladella* i *Paradella* (aquesta, crec la de 1359). No goso descartar del tot que vingui de *parada* 'aturada', ni és gaire convincent.

Llapi i *llapinera*, ross., per 'conill', 'gàbia de conills', són certament francesismes a evitar; per a l'origen del fr. *lappin*, origen incert, segurament pre-romà (no precisable), veg. la primera ed. del dicc. de Bloch (cf. Spitzer, *ZRPb.* L1, 705), millor que el Bloch-Wartburg, i cf. FEW (v, 175-7), que avala cegament les audaces elucubracions de Hubschmid (*Festschrift Jud.*, 1943, 247) sobre aquesta qüestió.

Llapidera, *llapis*, V. *làpida* *Llapissa*, V. *llapassa* *Llapissada*, *llapissera*, V. *llapis* (LÀPIDA) *Llapissó*, V. *llapassa* *Llapissós*, V. *llepar* *Llàpit*, *llapitera*, V. *llapi* *Llapó*, V. *llepar* *Llapodera*, V. *llipot* *Llaputec*, V. *palperoi* (PALPAR) *Llaquet*, V. *llac*, i *jaquet* (GEC) *Llaquim*, *llaquimer*, *llaquimós*, V. *llac* (II)

LLAR, 'la casa que hom habita amb els seus', 'el fogar d'una casa', del ll. LAR 'cada un dels déus familiars', que tenien la seu en una capelleta a l'entrada de la casa, i més sovint, en una arca damunt la llar. □ 1.ª doc.: 1360.

En un doc. rossellonès de 1361 «unum ferrum de lar», *InuLC*, que dona exemples no menys clars, quasi iguals en altres docs. de 1376 i 1626; i ja copia d'un document de 1360 «poden haver dues fogasseres de len<y>a, e dues de lar, a ventre pan con se volrà»: a entendre que solien coure les *fogasses* de pa (potser en llaunes dites *fogasseres*) sigui en caliu cendrós de la llar, sigui en un forn de llenya. «Obrint la caixa / que hi hac dextat, / fon transformat / en bell infant, / tot rutilant, / --- / tot nu jahent; / lo qual vehent / --- / la renegada / --- / féu gran foguera / --- / après afig, / lenya y carbó: / tost, lo caxó / fon ben cremat, / tot abrasat; / lo sant cosset / del infantet / roman illès: / del foc sospès / lo seu cremar: / restà 'n la lar / mirablement, / pus resplendent / e semblant viu, / entre 'l caliu, / no socarrat», JRoig (*Spill*, v. 3604).¹ «Los torrareu en lo sòl de la llar», en el banyolí perpinyanenc M. Agustí (1617).

Explicava OPou en el *ThPu.*: «Posar la llenya estesa per la llar, o mal concertada --- no saber fer foc --- posar de cada cap, que reste la llar en lo mig neta»; més avall al mateix lexicògraf li varen imprimir a València: «DE CUYNAR: --- los capmasias, o cadena o setra, que penja a la paret del allar, per tenir les olles» (*ThPu.*, p. 222). Car es veu que hi havia qui aglutina-

va al mot la *a* de l'article femení, i fins, de resultes d'això, el feien masculí, com es nota per un altre pasatge de l'obra referent a la cuina: «la cuyna: culina; lo allar: hic lar, focus, arularium; foc: ignis; ---» (p. 220). En el Vocabulari Català-alemany de 1502: «cuyna: *kuchin*; xeminea: *kemmit*; los ferros de la lat: hört ysen; pala: schufel ---» (§ 1882); *DTol.* 1670 «llar: focus, illar, lararius»; Lacav.: «llar del foc: focus, caminus; llar guarnida de foc; posar llenya a la llar; guarnir la llar --- lignis instruere ---».

Quant a l'acc. aplicada a la casa mateixa, la veiem al *Spill* del Vescomtat de Castellbò (any 1518), on se li dóna el sentit de 'casa on hom viu, casa pairal', quasi equiparant-lo amb el mot adjacent *capmasia*, en un doc. relatiu al terme d'Altron en el Pallars Sobirà (f° 121r). És ben possible que d'aquí surti el nom del poble de *Llar* en l'Alt Conflent (entre Canavelles i el Capcir), el nom del qual ja es documenta sovint en els Ss. xi-xv i que va donar nom a un noble llinatge pirinenc.

Ric en informació local sobre aquest mot és el treball de R. Violant i Simorra, «Características tradicionales, antiguas y evolucionadas, del hogar doméstico popular en Cataluña» (*RDTP* vi, 430ss.). Resta avui en el sentit de 'fogar' en tota la llengua, més o menys vivaç en tots els dialectes, si bé és quasi desconegut a l'extrem NO.: a Cardós, Farrera i Vall Ferrera en lloc de llar usen *fogal* (*BDC* xxiii, 29); fins al punt que a Areu ni tan sols entenen el mot. És dels pocs mots que es pronuncien amb -r final sensible, quasi pertot, fins a Mallorca (on la tenen muda quasi tots els mots en què sona en el Princ.); i en els altres parlars que emmudeixen la gran majoria de les -r: d'aquí la ultracorrecció *la lárk* que assenyala *AlcM* a Cotlliure i a Vinaròs (tal com diuen *lamar* = la mar en el Maresme etc.).

Contra el que diu *AlcM* no crec que se senti *là* enlloc en català oriental, però sí a Eiv. i fins a Menorca («lla»: el lloc aon fan es foc amb llenya, la llar, cast. *hogar*», AFerrer Ginart, *Roud.*, 221); en canvi és possible que ho facin en certs parlars de cap a l'Ebre, o el Matarranya, car això explicaria que a Valljunquera hi hagi qui ho canviï en *llada* (*AlcM*): *la llà* > *la llada*, per ultracorrecció de la pronúncia val. -à, de -ada dels participis etc., pronúncia l'àrea de la qual arriba fins no lluny d'allà, àdhuc a alguna part del Maestrat. *Llar* és femení en català, però no ve d'això el que se senti pronunciat *lárə* en pobles fronterers de l'Alt Empordà (a Espolla, DAg.) i del Vallespir (Arles, *AlcM*) sinó del fenomen purament fonètic que fa que una ə paragògica s'afegeixi a la -r final en aquesta zona (*cor* pron. *kórə*, *llur* > *lúrə*).

Altrament aquest femení és una innovació del català i del gascò, i d'algun dels parlars lleonesos, que han conservat el mot llatí.² Innovació que es pot simplement equiparar als casos de vacil·lació entre masculí i femení en mots llatins de la 3.ª declinació, i d'aquests gèneres o neutres (*mel*, *fel*, *mar*, *LLAU*, *FRAU* etc.); però el fet que en gascò sigui especialment «la dalle du foyer» (Rohlf's) i que aquesta acc. existeixi, per dir-